WFR 2017/118

Rondom Brüll

Verslag van het formeelrechtelijke symposium 'Brüll anno 2016: actueler dan ooit?', gehouden op vrijdag 16 december 2016, te Amsterdam

Mr. L.J.A. Pieterse[1]

"Wie meent (...) dat het recht aan het einde zegeviert en dat Nederland zich een rechtsstaat mag noemen, leeft in een abstracte wereld."[2]

1 Inleiding

Op 16 december 2016 vond in de binnenstad van Amsterdam het vijfde formeelrechtelijke symposium plaats: 'Brüll anno 2016: actueler dan ooit?'. Tijdens dit symposium stond het thema rechtsbescherming in belastingzaken centraal. Bij deze gelegenheid vond ook de eerste uitreiking van de prof. dr. D. Brüll-prijs plaats. Het symposium, georganiseerd door het Amsterdam Centre for Tax Law, werd geopend door Poelmann,[3] die als voorzitter van de bijeenkomst optrad. In zijn opening wees Poelmann, die zich een voortreffelijk gastheer toonde, onder meer op de diversiteit van de aanwezigen in de zaal. In dat verband bracht hij onder de aandacht dat de zoon van Brüll, speciaal overgekomen vanuit Duitsland, present was, en dat was beslist een aangename verrassing te noemen. Poelmann dankte onder meer Schipper,[4] de initiatiefnemer van de prof. dr. D. Brüll-prijs en genereuze sponsor van de middag.

2 Introductie thema

In de mate waarin de maatschappij in staat is rechtsbescherming te bieden, ziet Poelmann een belangrijke graadmeter van de mate van fiscale beschaving. Als het om rechtsbescherming gaat,[5] het thema van het symposium, is toegang tot de rechter een belangrijke pijler van die bescherming. De toegang tot de rechter is een van de onderwerpen waarvoor Poelmann meer dan gemiddelde belangstelling heeft.[6] Het gesloten stelsel van rechtsbescherming is volgens hem – in het huidige, digitale tijdsgewricht – kinderlijk eenvoudig te herzien, en het is hem een raadsel waarom dat nog niet is gedaan. Maar ook in het systeem zoals dat op dit moment bestaat, is het de Hoge Raad die waakt over de toegang tot de rechter. Dat blijkt onder meer uit zijn arresten over matiging van griffierecht,[7] die minder draagkrachtigen de broodnodige bescherming bieden. Verder merkte Poelmann op dat de Hoge Raad zijns inziens niet anders heeft kunnen oordelen dan dat ook de fraudeur rechtsbescherming verdient.[8] Toch las Poelmann in *WFR* 2016/229 – ongetwijfeld tot zijn verbazing – dat de vraag werd opgeworpen of het rechtsbeschermingsniveau niet per belanghebbende zou moeten kunnen verschillen. Fundamentele rechten zouden aan eenieder moeten toekomen. Poelmann meende aan de geschriften van Brüll, die hem overigens – net als de meeste andere aanwezigen – niet persoonlijk heeft gekend, te kunnen ontlenen dat ook hij hiervan was doordrongen.

1 *Verbonden aan de Universiteit Leiden en de Vrije Universiteit Amsterdam.*

2 *Aldus D. Brüll, 'Ten slotte', FED Beschouwingen : 69, een verhandeling die op 11 augustus 1983 in druk is verschenen.*

3 *E. Poelmann is werkzaam bij de Belastingdienst en is universitair docent belastingrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen en de Universiteit van Amsterdam.*

4 *J.H.W. Schipper is na zijn studie als belastingadviseur begonnen bij Wisselink & Co, waar hij het vak leerde van K. Nauta, de eerste voorzitter van de commissie wetsvoorstellen van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs. Later is Schipper jarenlang verbonden geweest aan Meijburg & Co.*

5 *"Volgens de gangbare definitie is rechtsbescherming 'het geheel van mogelijkheden in een samenleving om (achteraf) op te komen tegen besluiten en handelingen van overheidsorganen'", aldus M. Hendriks. 'De fiscale rechtsbescherming anno 2015' (Opinie), NTFR 2015/2812, p. 1.*

6 *Zie recentelijk: E. Poelmann, 'Art. 80a Wet RO in fiscalibus', TFB 2017/2, p. 23-25.*

7 *Zie over deze rechtspraak: R.H. Happé e.a., Algemeen fiscaal bestuursrecht, Deventer: Wolters Kluwer 2017, p. 316 e.v.*

8 *HR 13 november 2015, nr. 14/05685, BNB 2016/43.*

3 Voordrachten (1)

De eerste spreker van de middag was Zwemmer.[9] Hij verhaalde op de hem kenmerkende manier – zonder dralen, in trefzekere, met vaart uitgesproken volzinnen – over zijn ervaringen met Brüll,[10] die hij een markante en charismatische hoogleraar noemde. Zijn eerste ontmoeting met hem was in 1970. Op dat moment was Zwemmer net uit militaire dienst. Hij volgde, als wetenschappelijk medewerker van de toenmalige hoogleraar Van Soest,[11] colleges winst- en vennootschapsbelasting bij Brüll met als doel om – na zijn studie notariaat – ook af te studeren in fiscaal recht. Brüll maakte indruk; na het eerste college verliet Zwemmer verdwaasd de collegebanken. Zonder veel gebruik te maken van aantekeningen, behandelde Brüll allerlei vraagstukken van positief belastingrecht met een welsprekendheid die ook onder hoogleraren zeldzaam is. Brüll was in die tijd al hoogleraar in Tilburg, maar in Amsterdam nog niet. Dat veranderde in 1974 toen Van Soest – misschien wel naar aanleiding van het befaamde, maar ongelukkige holdingarrest[12] – de eerste advocaat-generaal in belastingzaken bij de Hoge Raad werd.[13] Brüll werd zijn opvolger in Amsterdam. Dat was volgens Zwemmer een gedurfde benoeming, vooral vanwege zijn niet onomstreden opvattingen. Over die opvattingen liet Brüll bij zijn inaugurele rede, die hij op 8 december 1975 uitsprak,[14] geen misverstand bestaan: de antroposofische denkbeelden van Rudolf Steiner zouden voor hem uitgangspunt van zijn denken zijn. Zijn belangstelling voor de Amsterdamse leerstoel kwam volgens Zwemmer mede voort uit het gedachtegoed van zijn voorganger W.J. de Langen, in wiens beginselen hij verwantschap zag met de ideeën die hij zelf ontwikkelde.[15] Brüll's inzet loog er niet om: het demasqué van onze onder democratische drapering schuilgaande technocratie; de strijd tegen een maatschappijvorm, die de mens ontmantelt, zijn waardigheid vernietigt en die met haar technicistisch uitgangspunt onherroepelijk naar de geprogrammeerde mens moet leiden, zoals Zwemmer het in één zin wist neer te zetten.[16] Zijn inaugurele rede hield hij uit zijn hoofd, zoals hij bij al zijn redes deed, én vanaf de kansel: als een profeet; zijn gehoor was gefascineerd, zoals Zwemmer zich herinnerde.

Voor studenten was Brüll niet de gemakkelijkste. Voor velen was het een hele opgave om hem te volgen. Menig student die naar Amsterdam kwam om het positieve recht te leren, kwam bij de colleges van Brüll over belastingsociologie enigszins confuus de collegezaal uit. Hij kwam voor positief belastingrecht, maar werd geconfronteerd met filosofische theorieën van beroemde Franse filosofen als Ellul en Derrida die ook een maatschappijvisie hadden die niet overeenkwam met de in Nederland gangbare.

Dat in het denken van Brüll de angst voor de staat centraal stond, is iets waarvan niet iedereen doordrongen zal zijn. Volgens Zwemmer hebben de ervaringen in de jeugd van Brüll in het vooroorlogse Duitsland daaraan bijgedragen. En die angst was volgens Zwemmer reëel; de staat heeft macht en kan haar misbruiken. Daarvan was Brüll zich zeer bewust, zo volgt ook uit zijn publicaties.[17] Daarin heeft hij talloze voorbeelden van 'misbruik' van die macht gegeven. Zwemmer wees er in dit verband op dat Brüll genoegen schiep in het aan de orde stellen van misstanden. De uitdrukking 'knijp- en

9 *J.W. Zwemmer is emeritus hoogleraar belastingrecht aan de Universiteit van Amsterdam.*

10 *D. Brüll overleed op 23 maart 1996 op 74-jarige leeftijd. Zie: WFR 1996/6193, p. 528.*

11 *J. van Soest was in die tijd hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam en later advocaat-generaal bij de Hoge Raad.*

12 *HR 7 november 1973, nr. 17 182, BNB 1974/2, m.nt. H.J. Hofstra. Zie over de betekenis van dit arrest: H. Bergman, 36 Befaamde Fiscale Arresten, Deventer: Kluwer 2009, p. 149-152.*

13 *Zie daarover ook: J.W. Zwemmer, 'Openbaar Ministerie en wetenschap', FED 1990/139. "De aanleiding tot het aantrekken van fiscaalrechtelijke expertise bij het Openbaar Ministerie van de Hoge Raad is wellicht het bekende holding-arrest (...) geweest", aldus Zwemmer. "Zelden zal een annotator een arrest vernietigender hebben becommentarieerd dan Hofstra deed in zijn noot in BNB ('Het lijkt mij dat dit arrest een schoolvoorbeeld is van een geval waarin de minister dient voor te schrijven dat het niet behoort te worden gevolgd')".*

14 *Recht en wet, Deventer: FED 1975.*

15 *Dat blijkt ook uit zijn Tilburgse afscheidsrede: De driegeledigheid van ons belastingstelsel. Het resultaat van het standaardwerk van W.J. de Langen vormden volgens Brüll "zes rechtsgronden, grondbeginselen, die door de wetgever telkens weer als rechtsbasis voor concrete belastingmaatregelen plachten te worden gebruikt. Zij bleken voldoende om, alleen of in samenwerking, elke heffingsbepaling te verklaren. In een bijna lyrisch betoog beschouwde De Langen hen als Muzen, die een reidans opvoeren, waarbij nu eens de ene, dan weer de andere naar voren treedt, soms twee of drie elkaar de hand reiken of enkele tijdelijk uit het gezichtsveld verdwijnen", aldus Brüll in zijn verhandeling: 'De driegeledigheid van ons belastingstelsel', in: Te-recht of on-terecht: her-, ver-, ont-kenningen van sociale driegeleding, Zeist: Vrij Geestesleven 1976, p. 116.*

16 *Vgl. de afscheidsrede van D. Brüll, Persweeën. Kanttekeningen bij het thema pers en heffingspraktijk, Deventer: FED 1983, p. 17.*

17 *Brüll mag "met meer dan 900 publikaties tot de notoire veelschrijvers (...) worden gerekend", zoals hij zelf heeft opgemerkt. Zie Persweeën. Kanttekeningen bij het thema pers en heffingspraktijk, Deventer: FED 1983, p. 14.*

piepsysteem', een systeem waarin mensen die geen aangifte deden, telkenjare een hogere ambtshalve aanslag kregen opgelegd tot zij begonnen te piepen, spreekt boekdelen. Ook de gemeentelijke heffing kon op de aandacht van Brüll rekenen, zeker als kleingeestige gemeenteraden zich in hun gemeentelijke belastingverordeningen op pesterige wijze uitleefden. In dit kader wees Zwemmer erop dat Brüll ook anarchistische trekjes had. Zo maakte hij eens op de rekening van 28 verschillende ontvangkantoren, "welker nummer zó uit Kluwer's onvolprezen praktijk-agenda te vissen waren",[18] een bedrag van vijf cent over.[19] Vervolgens wachtte hij af welke ontvanger het bedrag terugstortte. Dat waren de eerlijke ontvangers. De ontvangers die de moeite niet namen, waren in zijn ogen handlangers van de staat, meer geïnteresseerd in de werking van het systeem dan in optimale rechtvaardigheid.

Het zal duidelijk zijn: dat de staat hoeder van het algemeen belang zou kunnen zijn, was Brüll volkomen vreemd. In zijn ogen was de staatsorganisatie een systeem dat zijn eigen macht bewust en onbewust misbruikte om een onderdrukkend systeem in stand te houden. Ambtenaren, zo ging Zwemmer verder, waren in de beleving van Brüll "handlangers die bewust dan wel onbewust het systeem in stand hielpen houden. Het ministerie strekte zijn tentakels uit tot in het parlement, de rechterlijke macht en de fiscale pers en belastingadviseurs voor wie wetsontduiking hun dagelijks brood was".

Met zo'n opstelling maak je geen vrienden en raakt de schare bestaande vrienden uitgedund, en dat is tegenwoordig niet veel anders. In overheidskringen werd Brüll soms gehaat, aldus Zwemmer. Afgestudeerden in het fiscale recht die solliciteerden bij de belastingdienst, iets dat Brüll overigens met klem ontraadde,[20] kregen de vraag voorgelegd: wat vindt u van Brüll? Vermoedelijk zullen slechts enigszins 'politiek correcte' antwoorden de toegang tot de belastingdienst open hebben gehouden, zo voeg ik eraan toe.

Bij de fiscus zag men de opvattingen van Brüll als aantastingen van de goede trouw van personen, zo maakte Zwemmer duidelijk. Zijn rede, in 1974 uitgesproken tijdens de Belastingconsulentendag en later gepubliceerd onder de titel: Fiscale mythologie,[21] leidde tot ontsteltenis bij alle hoge belastingambtenaren die zoals gewoonlijk op de eerste rij zaten en voor het eerst van hun leven van systeemmisdrijven werden beschuldigd en van

Prof. dr. D. Brüll, gefotografeerd op vrijdag 13 oktober 1978 tijdens de receptie na afloop van de erepromotie van prof. J.E.A.M. van Dijck in de aula van de Universiteit van Amsterdam (zie WFR 1978/1121 voor een verslag van deze bijeenkomst).

collaboratie met een systeemmisdadig systeem. De voordracht leidde tot Kamervragen, waarop het antwoord zich laat raden: volgens de staatsecretaris had Brüll de integriteit van fiscale ambtenaren ten onrechte in twijfel getrokken. Voor Brüll vormde deze reactie een nieuwe bevestiging van het bestaan van één van de door hem gesignaleerde mythen.[22]

In de persoonlijke omgang was Brüll een aimabele, flamboyante man. Menig ambtenaar van de belastingdienst die zich door zijn publicaties ernstig geschoffeerd voelde, merkte bij persoonlijke kennismaking hoe

18 D. Brüll, 'Op de kleintjes passen', FED Invordering: Alg. : 29.

19 "Dat men zelfs door teveel te betalen heel wat consternatie teweeg kan brengen, heb ik experimenteel uitgezocht", aldus D. Brüll, 'Belastingweerstand', MBB 1983/7-8, p. 155.

20 Zie: 'Nieuwe vormen van misbruik', FED Beschouwingen : 1, blad 10.

21 Deventer: FED 1974.

22 Ook andere fiscalisten, zoals Reuvers, hebben zich over mythen uitgelaten. "Dat belastingambtenaren in een land, zoals met name Nederland, de objectiviteit in hun vaandel hebben geschreven is een mythe. Het is nimmer gecontroleerd of er wel aan die objectiviteit wordt voldaan, behalve dan in het aantal gevallen dat er publiekelijk wordt geklaagd over partijdigheid van deze ambtenaren", aldus M.R. Reuvers, 'Mythen en de belastingheffing', in: Ch.J. Langereis e.a. (red.), Fantasie en durf. Bundel ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van Fed fiscaal weekblad. Deventer: FED 1991, p. 81-82.

aardig hij was. Verder wees Zwemmer erop dat Brüll uitstekende contacten onderhield met de hoogleraren Van den Tempel en Van Soest, hoewel zij zich in het geheel niet in zijn maatschappijvisie en zijn kritiek konden vinden.[23] Met name Van den Tempel, zelf afkomstig uit de belastingdienst, kon vilein verwoorden wat hem in de opvattingen van Brüll niet aansprak. Maar dat weerhield hem er niet van samen met Brüll mee te lopen in de bekende demonstratie tegen het besluit tot kernwapenplaatsing in Nederland,[24] terwijl op hetzelfde moment de Vereniging voor Belastingwetenschap elders in de stad onder voorzitterschap van Van Soest een wetenschappelijke vergadering hield over internationale aspecten van verrekeningsstelsels.[25] Daar sprak Van den Tempel dan weer schande van, aldus Zwemmer.

Enkele weken voordat bedoelde demonstratie plaatsvond, had Brüll afscheid genomen van de universiteit. Ook in Amsterdam voelde hij zich uiteindelijk onvoldoende gehoord. In de fiscale staf vond hij voor zijn sociologische ideeën weinig weerklank. In zijn afscheidscollege op 2 september 1983 met de titel Persweeën,[26] klonk de frustratie door. Hij erkende zijn post vroegtijdig te verlaten, onder meer omdat nieuwe belastingwetgeving in zijn beleving zo weinig met recht te maken had, dat hij daarover niet meer zou kunnen doceren, zonder te vervallen in collaboratie, zoals hij dat noemde.
Daarna heeft hij zich nooit meer over belastingzaken uitgelaten. Hij deed zijn bibliotheek van de hand – Schipper ontfermde zich over zijn collectie – en hij ging verder in de antroposofische beweging, waar hij met zijn uitgesproken opvattingen ook niet altijd medestanders vond. Fiscalisten heeft hij onmiskenbaar een spiegel voorgehouden, zo betoogde Zwemmer. Zijn stem in de wetenschap is gehoord. Het was een voorrecht hem gekend te hebben, zo besloot Zwemmer zijn voordracht.

Het valt de organisatie te prijzen dat zij Feteris[27] heeft weten te verleiden tijdens het symposium op te treden als spreker. Feteris was er duidelijk voor gaan zitten, want zijn inleiding, een college eerder, ook over staatsrechtelijke nuances, zoals Poelmann dat later zou noemen, was fijnmazig opgebouwd en bevatte een fraai overzicht van de stand van zaken op het terrein van de rechtsbescherming,[28] een onderwerp dat de inleider na aan het hart ligt, zoals hij liet blijken.
Het begrip rechtsbescherming laat zich op verschillende manieren omschrijven. Feteris verstaat daaronder in het bijzonder de mogelijkheid voor de belastingplichtige om de rechtmatigheid van een beslissing van de belastingdienst voor te leggen aan een onafhankelijke, bij voorkeur rechterlijke instantie.

Wat betreft de toegang tot de rechter – het eerste thema dat Feteris besprak – wees de inleider erop dat de Nederlandse belastingrechtspraak in die zin toegankelijk is, dat het voeren van procedures tot in hoogste instantie mogelijk is zonder verplichte rechtsbijstand. In verband daarmee is de belastingrechter snel bereid om een geschrift als bezwaar- of beroepschrift aan te merken; een brief met een mopperende toonzetting kan voldoende zijn. Verder is het zo dat het griffierecht in belastingzaken weliswaar al vele malen is verhoogd, maar dat de zeer aanzienlijke verhoging ervan die een aantal jaar geleden op stapel stond, gelukkig niet is doorgegaan. In de situatie dat de huidige tarieven (desondanks) te hoog zijn, in de zin dat zij voor de rechtzoekende niet op te brengen zijn, heeft de Hoge Raad een noodverband aangelegd; de heffing van griffierecht kan worden gematigd in gevallen waarin zij de toegang tot de rechter in wezen blokkeert.
De rechtsbescherming op het terrein van de bestuurlijke boetes, behandelde Feteris apart. Anders dan in het verleden, kan de rechter thans het besluit tot het opleggen van een boete en de daarbij toegepaste strafmaat ten volle toetsen; de graad van bescherming die de belastingrechter tegenwoordig kan bieden, is – mede onder invloed van de mogelijkheden die het EVRM biedt – allengs toegegroeid naar het niveau van rechtsbescherming dat de strafrechter verschaft, zo betoogde Feteris. Op dit terrein van het recht is duidelijk sprake van convergentie. Maar volmaakt is een rechtsstelsel zelden, zo gaf Feteris te kennen. In belastingzaken bestaat nog steeds een gesloten stelsel van rechtsbescherming, als gevolg waarvan een beperkte verzameling besluiten van de belastingdienst vatbaar is voor bezwaar en zo nodig beroep op de belastingrechter. Voor andere besluiten is de belastingplichtige aangewezen op de civiele rechter, en dat is niet bevredigend te noemen, omdat deze rechter nu eenmaal niet is gespecialiseerd in fiscale aangelegenheden. Dat bracht Feteris ertoe wederom een lans te breken voor een open stelsel van rechtsbescherming, zoals dat ook bestaat in het overige bestuursrecht.

23 Van Soest "was het vaak niet eens met Brüll", zo heeft Zwemmer opgetekend: 'In memoriam mr. J. van Soest', FED 2006/11, p. 3.

24 Deze demonstratie vond op 29 oktober 1983 plaats.

25 In opening van de vergadering merkte Van Soest op: "Wij zijn de heer Van den Tempel, die om praktische en principiële redenen verhinderd is de vergadering bij te wonen, zeer erkentelijk voor zijn boeiende artikel in het Weekblad voor Fiscaal Recht", zie: Geschriften van de Vereniging voor Belastingwetenschap, no. 161, p. 5.

26 Deventer: FED 1983.

27 M.W.C. Feteris is president van de Hoge Raad.

28 De voordracht is inmiddels gepubliceerd, zie: 'Rechtsbescherming door de belastingrechter anno 2016', WFR 2017/29, p. 154 e.v.

Verder waarschuwde Feteris ervoor dat van de belastingrechter geen wonderen mogen worden verwacht; de mogelijkheden van de rechter zijn in die zin beperkt dat hij recht zal moeten spreken op basis van de wet. Afgezien van toetsing van wetten aan internationale verdragen, en de corrigerende werking die van de rechterlijke omarming van de algemene beginselen van behoorlijk bestuur kan uitgaan, zal de belastingrechter nationale wettelijke regelingen loyaal moeten toepassen, los van wat hij inhoudelijk van de regelingen vindt; hij moet als het ware in de huid van de wetgever kruipen. Het is, aldus Feteris in een interview, "als met een dirigent die een symfonie van Beethoven dirigeert. Die heeft beperkte ruimte voor eigen interpretatie, hij mag er geen eigen symfonie van maken."[29] In dit verband liet Feteris onomwonden weten dat de rechter zich niet door persoonlijke voorkeuren zal laten leiden; ook heeft hij geen agenda op grond waarvan hij bijvoorbeeld de belangen van de schatkist zou willen verdisconteren in zijn rechtspraak,[30] al is het zo dat zeer ernstige begrotingsproblemen van de overheid een rol kunnen spelen bij de beoordeling van bijvoorbeeld overgangsrecht, zoals blijkt uit de arresten over de crisisheffing die in 2016 zijn gewezen.
Bij wijze van afronding benadrukte Feteris dat gefundeerde kritiek nodig en nuttig is. Kritische publicaties kunnen organisaties, zoals de belastingdienst en de rechterlijke macht, scherp houden. Commentaren op jurisprudentie, zoals kritische annotaties, verhogen de kwaliteit van rechtspraak, en kunnen leiden tot aanpassingen in de koers daarvan. In dit kader noemde hij het een goede zaak dat de prof. dr. D. Brüll-prijs is ingesteld voor auteurs die erin slagen zich kritisch te roeren. Feteris hoopt dat de prijs nog vaak zal worden uitgereikt.

4 Ervaringen met Brüll en prijsuitreiking

Ter inleiding op de prijsuitreiking deelde Schipper zijn ervaringen met Brüll. Tijdens zijn studie in de jaren zestig van de vorige eeuw kwam hij voor het eerst in aanraking met Brüll. Schipper studeerde in Amsterdam aanvankelijk – net als Brüll – economie. Veel colleges volgde Schipper niet. Dat veranderde toen de colleges openbare financiën op het programma kwamen te staan. Die werden gegeven door professor Goedhart,[31] en daarbij kwam vaak ook de heffing van belasting ter sprake. Daardoor werd Schipper gegrepen. Na zijn kandidaatsexamen schakelde hij over op fiscale economie, een in die tijd nieuwe studierichting. De colleges werden 's avonds gegeven in kleine lokalen in de Oudemanhuispoort,[32] en wel – voor de liefhebbers – aan de kant van de Oudezijds Achterburgwal. Het was in één van die zaaltjes dat Schipper voor het eerst college liep bij Brüll. Dat was een overrompelende ervaring. Schipper omschreef hem als een bevlogen, belezen, zeer kritische docent die – uit het hoofd, op papier had hij niets – buitengewoon inspirerende colleges gaf. Ook was Brüll in bepaalde opzichten excentriek, zo hield Schipper de aanwezigen voor. Zo kon men hem in de stad zien fietsen met flambard en wapperende cape.
Verder bracht Schipper in herinnering dat ook in de tijd dat hij colleges volgde, werd geklaagd over politici die ervoor zorgden dat belastingwetgeving steeds ingewikkelder werd.
Brüll was vooral geïnteresseerd in de invloed van maatschappelijke krachten op het proces en de structuur van de belastingheffing,[33] en dat vertaalde Schipper naar de huidige discussie over zzp'ers.

Ook ging Schipper in op Brüll's beschouwingen en annotaties in het losbladige fiscale tijdschrift FED. In de beschouwingen die Brüll voor dit blad schreef, gaf hij geregeld voorbeelden van ambtelijke vergrijpen op fiscaal gebied. Volgens Brüll lag dat niet aan persoonlijk falen van ambtenaren, maar vloeiden zij noodzakelijkerwijs voort uit de technocratische systemen die, zeker als het gaat om overheidsorganisaties, nu eenmaal bestaan (deze 'systematische misbruiken' verbinden zich volgens Brüll "met wellicht niet systematische, maar dan toch symptomatische, want welhaast vanzelfsprekende slagen onder de gordel. Er is een ambtelijke houding aan het ontstaan, waarvan mij niet duidelijk is, of zij op fiscale overijver, op machtswellust dan wel op een door eenzij-

29 *'Hoge Raad laat zich in fiscale zaken niet leiden door de staatskas', Het Financieele Dagblad van 6 maart 2017. Deze denktrant vertoont verwantschap met die van J.C.M. Leijten, die betoogde: "Ik ben bepaald niet gecharmeerd van een al te vrije rechtsvinding. Dat is slechts een idee van mensen die vinden dat een uitspraak van de Hoge Raad de meest ideale moet zijn en dat daarvoor de wet soms wel een beetje opzij gezet mag worden. Die mensen vergeten dan wel dat wat zij ideaal vinden door de wetgever niet ideaal werd geacht", 'De illusionaire zekerheid van de rechtspraak. Interview met prof. mr. J.C.M. Leijten', Ars Aequi 1990, p. 214.*

30 *Zie ook het interview met Feteris: 'Hoge Raad laat zich in fiscale zaken niet leiden door de staatskas', Het Financieele Dagblad van 6 maart 2017.*

31 *C. Goedhart (1918-1992), die van 1949 tot 1981 aan de Universiteit van Amsterdam was verbonden. In "zijn hoofdwerk, Hoofdlijnen van de leer der openbare financiën, dat drie edities beleefde en waarmee een hele generatie economen is grootgebracht, was zijn monetaire achtergrond herkenbaar, met name in zijn originele behandeling van de belastingafwenteling", aldus D.J. Wolfson, 'Levensbericht C. Goedhart', in: Levensberichten en herdenkingen, Amsterdam 1993, p. 30-31.*

32 *De Oudemanhuispoort is een gebouwencomplex dat sinds 1880 in gebruik is van de Universiteit van Amsterdam.*

33 *Vgl. Recht en wet, Deventer: FED 1975, p. 6.*

dige voorlichting opgewekte koude-oorlog-psychose berust", zo besluit hij zijn observatie met een manier én kracht van formuleren die tegenwoordig in de vakpers praktisch niet meer valt waar te nemen[34]). Voor de bedoelde ambtelijke vergrijpen gebruikte Brüll de term systeemmisdrijven. Zo'n misdrijf definieerde hij als "elke illegaliteit van een ambtenaar, die ten doel heeft, de bedoeling van de wet 'beter tot haar recht te doen komen'; op zijn Hollands: overdoing things. (...) Het kenmerk ervan is, dat het in het belang van het heersende systeem wordt verricht, en niet bijv. om er zelf beter van te worden".[35]
Van dergelijke systeemmisdrijven heeft Brüll er talloze weten bloot te leggen.[36] Het bekendste type systeemmisdrijf dat Brüll aan de kaak stelde, was de zogenoemde Schipholaanslag. Zo'n aanslag werd opgelegd ingeval de Douane op Schiphol iemand aanhield met nogal wat contanten op zak. De betrokkene werd daarvan in één klap 'beroofd' doordat een direct invorderbare (voorlopige) aanslag ter grootte van het aangetroffen bedrag werd opgelegd. De ontvanger was op deze wijze de facto in staat om de liquiditeiten onmiddellijk in beslag te nemen.[37]
Brüll mengde zich in een vergelijkbare affaire. Die speelde zich af in Waalwijk. Het betrof een Turkse zakenman die slachtoffer werd van de zojuist beschreven praktijk. De gang van zaken schoot Brüll in het verkeerde keelgat, mede omdat niet de aanslagregeling het doel van de exercitie was, maar confiscatie, en hij verzocht de officier van Justitie tot vervolging van de betreffende ambtenaar over te gaan, en wel voor knevelarij. Die weigerde en ook in hoger beroep kreeg Brüll nul op het rekest. Het gerechtshof verklaarde hem nietontvankelijk wegens gebrek aan belang. Dit "Waalwijkse schandaal", zoals Brüll het zelf noemde in een op 28 juli 1983 in FED gepubliceerde beschouwing,[38] heeft er volgens Schipper aan bijgedragen dat Brüll zijn toga – vervroegd – aan de wilgen heeft gehangen.

De bekendheid die Brüll indertijd genoot, was deels gebaseerd op zijn dissertatie: Objectieve en subjectieve aspecten van het fiscale winstbegrip.[39] De bijbel van Brüll, zoals zijn boek indertijd werd genoemd, was voor fiscalisten die zich bezighielden met het fiscale winstbegrip verplichte stof. Dat Brüll naam maakte buiten universitaire kringen, zal hij met name te danken hebben gehad aan zijn – hiervoor al door Zwemmer genoemde – voordracht Fiscale mythologie, die hij hield tijdens de Belastingconsulentendag 1974. Daarin analyseerde Brüll messcherp het rollenspel dat adviseurs, inspecteurs en rechters spelen. Deze voordracht zorgde voor opschudding. Zelfs Van Rooijen, de toenmalige Staatssecretaris van Financiën, reageerde uiterst geïrriteerd, zo hield Schipper zijn gehoor voor. En van de Vereniging van Belastinginspecteurs ontving Brüll per brief een soort reprimande, zoals hij dat zelf noemde.

Schipper beschikt over een onuitputtelijke bron aan verhalen, zo werd gaandeweg zijn voordracht duidelijk. Zo vertelde hij dat – lang geleden – Ypenburg, uitgever van de al genoemde losbladige uitgave FED, de hand had weten te leggen op de uitgeefrechten van het Weekblad voor fiscaal recht. Toen de fiscus lucht kreeg van de transactie, werd Ypenburg ontboden op het ministerie van Financiën. Daar werd hij ontvangen door een zeer hoge ambtenaar. Naast hem aan tafel zat de heer Resius, directeur van Kluwer.[40] De ambtenaar vroeg Ypenburg of het waar was dat hij de uitgeefrechten van het Weekblad wilde kopen. Ypenburg antwoordde: "Dan bent u verkeerd geïnformeerd, want ik heb deze al gekocht". Daarop sommeerde de ambtenaar Ypenburg de rechten terstond door te verkopen aan Kluwer, en als hij dat zou nalaten zou de Belastingdienst zijn collectieve abonnement op het Weekblad opzeggen en het ambtenaren worden verboden verder mee te werken aan het blad. "Je denkt toch niet", zo voegde de ambtenaar daaraan toe, "dat wij voor een consulent gaan werken". Het verhaal wil dat Ypenburg de door hem verworven rechten tijdens deze bespreking verkocht aan Kluwer. Deze episode uit de fiscale geschiedenis, die gerust een boevenpraktijk mag worden genoemd, is na te lezen in Fiscale mythologie.[41]

Dat Brüll een inspirerende figuur is geweest, zal de aanwezigen duidelijk zijn geworden. Ook Schipper zag in Brüll een voorbeeld, onder meer bij het schrijven van zijn fiscale columns. Vanaf 1978 verzorgde hij, nadat een journaliste hem daartoe had uitgenodigd, namelijk een fiscale rubriek in NRC Handelsblad. Daaraan kwam in 1985 – tamelijk onverwacht en abrupt – een einde.

34 D. Brüll, 'Nieuwe vormen van misbruik', FED Beschouwingen: 1, op 28 oktober 1982 in druk verschenen.

35 D. Brüll, 'Ten slotte', FED Beschouwingen : 63. Zie over het begrip systeemmisdrijven ook de afscheidsrede van D. Brüll, Persweeën. Kanttekeningen bij het thema pers en heffingspraktijk, Deventer: FED 1983, p. 10-11.

36 Zie bijv. FED Beschouwingen : 1 en FED Beschouwingen : 63.

37 Zie voor een beschrijving van deze "Schiphol-gevallen' door Brüll zelf: 'Brüll geeft er de brui aan: "Fiscus misbruikt de belastingwet"', De Volkskrant 11 december 1982, p. 15.

38 D. Brüll, 'Een Turks bad', FED Beschouwingen : 56, blad 13, ook digitaal ontsloten: FED 1983/2911.

39 Amsterdam: FED 1964.

40 A.M.W. Resius (1921-2004) werkte 31 jaar bij Kluwer, onder meer als directeur van de groep Rechtswetenschappen. In 1976 werd hij lid van de hoofddirectie.

41 Fiscale mythologie, Deventer: FED 1974, p. 36 en voetnoot 39 op p. 42. Ypenburg jr., de zoon van voornoemde uitgever, heeft de gang van zaken een paar jaar geleden schriftelijk bevestigd.

Zijn soms kritische benadering van de belastingwetgeving en de belastingdienst,[42] was bij het ministerie van Financiën niet goed gevallen, zo heeft Schipper kunnen constateren,[43] al gaf NRC Handelsblad als officiële reden dat de krant meer politieke actualiteit in zijn fiscale columns wenste.[44] Vanaf 1988 heeft Schipper zijn vaardigheden als columnist evenwel opnieuw kunnen etaleren, en wel in het Parool, waar hij tot 2001 alle ruimte kreeg om een kritische toon aan te slaan.

Tot slot ging Schipper kort in op de stichting die de prof. dr. D. Brüll-prijs heeft ingesteld. Zij is eind 2009 opgericht,[45] mede naar aanleiding van de zogenoemde tipgeverszaak die toen in de publiciteit kwam, al speelde Schipper eerder met de gedachte een stichting in het leven te roepen die gefundeerde en constructieve kritiek op overheidsorganisaties die in het fiscale domein actief zijn, tracht te stimuleren.
Vervolgens was het aan De Bont,[46] een van de juryleden,[47] om de prijswinnaar bekend te maken. Dat deed hij op bepaald eloquente en charmante wijze, onder meer door fragmenten te presenteren van de publicatie van Tekstra,[48] de prijswinnaar, die de jury heeft weten te overtuigen. Het betreft het door Ars Aequi Libri uitgegeven boek: De fiscus in het privaatrecht.[49] In dit cahier wordt uitgebreid ingegaan op de manier waarop de fiscus privaatrechtelijke instrumenten gebruikt en de grenzen die daaraan zouden moeten worden gesteld, zo maakte De Bont duidelijk.
Dat de prijswinnaar een voortreffelijke spreker is, kan geen geheim zijn. Tekstra dankte de jury en anderen op bepaald welbespraakte manier. De prijswinnaar studeerde Nederlands en fiscaal recht in Leiden. In die tijd was hij onder meer student-assistent bij de befaamde, te jong overleden hoogleraar burgerlijk recht Nieuwenhuis,[50] iemand die hem mede heeft gevormd. Op boeiende wijze nam hij de aanwezigen vervolgens mee naar de tijd dat hij – aangemoedigd door professor Kleijn[51] – schoorvoetend zijn eerste annotaties schreef, een genre dat in wetenschappelijke kringen – zijn inziens ten onrechte – een betrekkelijk geringe status heeft. Als het overigens aan Tekstra zou liggen, verdwijnt de praktijk van de anonieme commentaren, een anomalie die nog steeds bestaat. Verder wees Tekstra op het belang van de plaats die rechtvaardigheid – of misschien concreter: het billijke – in het recht zou behoren in te nemen. Wie die dimensie zwaar laat wegen en daarvan op gezette tijden een punt maakt, moet niet verbaasd zijn in een polemiek te belanden, zo weet Tekstra uit eigen ervaring. Ook Brüll, die Tekstra een luis in de pels noemde, heeft kunnen ondervinden dat een criticaster weerstand ontmoet. Vervolgens kaartte Tekstra enkele absurditeiten aan, zoals de astronomische bedragen aan betekeningskosten die aan dwangbevelen kunnen zijn verbonden en de (onbillijke) invulling die de Hoge Raad geeft aan de regeling van de bestuurdersaansprakelijkheid. Ook ging hij in op enkele onvolkomenheden die volgens hem kleven aan het Nederlandse stelsel van rechtsbescherming, vooral in de sfeer van de invordering.

5 Voordrachten (2)

In de voordracht van Oenema[52] draaide het om big data. De fiscus maakt jacht op persoonlijke gegevens.[53] De enorme hoeveelheid informatie die als gevolg van deze verzamelwoede beschikbaar is, leent zich voor allerhande analyses, zoals het opstellen van risicoprofielen, onder meer met behulp van – moeilijk te controleren – algoritmen. De fiscus ontsluit en gebruikt informatie die door hem is verzameld, ook door gebruik te maken van de informatiegaringsbevoegdheden die de wet hem heeft toegekend. Daarbij rijzen tal van vragen, ook die op het terrein van de privacy zijn gelegen. Voorkomen

42 *Zie bijv. 'Politici hebben geen oog voor problemen van fiscus', NRC Handelsblad 18 december 1981, p. 16 en 'Knevelarij', NRC Handelsblad 22 juni 1982, p. 12.*

43 *In zijn afscheidsrede heeft Brüll een soortgelijke gebeurtenis opgetekend. D. Brüll, Persweeën. Kanttekeningen bij het thema pers en heffingspraktijk, Deventer: FED 1983, p. 10: "Zo heeft een bewindsman er ooit voor gezorgd, dat een freelance medewerker van zijn krant werd getrapt, niet omdat hij iets zei dat onjuist was, maar omdat zijn kritische toon Zijne Excellentie niet behaagde". Het zou kunnen gaan om D.E. Witteveen (1949-2007), die in de jaren zeventig en tachtig een veel gelezen fiscale rubriek verzorgde in Het Parool.*

44 *Zie daarover ook Fiskaal 1988, nr. 8, p. 284.*

45 *De notaris die de statuten van de stichting concipieerde, het betreft G. Strang, heeft overigens (ook) colleges gelopen bij Brüll.*

46 *G.J.M.E. de Bont is hoogleraar Formeel belastingrecht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en als advocaat verbonden aan De Bont Advocaten.*

47 *Het andere jurylid is W. Bruins Slot.*

48 *A.J. Tekstra is advocaat en fiscalist bij Blauw Tekstra Uding advocaten.*

49 *De fiscus in het privaatrecht, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2014. In Ars Aequi januari 2017, p. 64, is aandacht besteed aan de toekenning van de prijs voor dit geschrift.*

50 *Zie http://law.leidenuniv.nl/org/privaatrecht/bpr/burgerlijkrecht/nieuwenhuis/nieuwenhuis.html voor een overzicht van het werk van J.H. Nieuwenhuis.*

51 *W.M. Kleijn was hoogleraar burgerlijk en notarieel recht aan de Universiteit Leiden.*

52 *M.E. Oenema is werkzaam bij de FIOD. De voordracht is op persoonlijke titel uitgesproken.*

53 *Onlangs typeerde M. Ligtenberg in haar rubriek 'Door het oog van' de zogenoemde broedkamer op het ministerie van Financiën als een "superhamster, genetisch sterk verwant aan het rupsje-nooit-genoeg", zie: 'Critecus supremus fiscalis', te vinden op www.futd.nl.*

moet worden, aldus Oenema, dat de fiscus de op dit vlak bestaande nationale en internationale voorschriften schendt. Deze voorschriften strekken ertoe persoonlijke gegevens te beschermen, al zijn gelegitimeerde inbreuken op het recht op privacy toegestaan, zo leren bijvoorbeeld verschillende zaken over het verzamelen van parkeergegevens die aan de rechter zijn voorgelegd.[54]
Ook de algemene beginselen van behoorlijk bestuur vormen een beperking van de al te vrije informatiegaring. De fiscus zal deze beginselen moeten eerbiedigen. Zo zal het verzamelen van informatie proportioneel moeten zijn (evenredigheidsbeginsel).
De informatie die eenmaal is verzameld, zal de fiscus op rechtmatige wijze moeten verwerken.[55] Zowel de informatieverzameling als -verwerking valt onder de Wet bescherming persoonsgegevens. Op de naleving daarvan wordt weliswaar toezicht gehouden, maar adequate rechtsbescherming wordt de belastingplichtige niet verleend, zo concludeerde Oenema. Het is in de jurisprudentie namelijk geen uitgemaakte zaak dát de belastingrechter aan de Wet bescherming persoonsgegevens mag toetsen.[56] Het is aannemelijk dat hierdoor een gat in de rechtsbescherming is ontstaan dat niet gerepareerd wordt door de AWR. Wellicht kan de belastingrechter nog bescherming bieden omdat het uiteindelijk door de fiscus genomen besluit zal moeten stroken met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Of deze bescherming voldoende is, hangt ook af van de bereidheid van de belastingrechter om de algemene beginselen op te rekken, bijvoorbeeld door daaraan een enigszins andere invulling te geven.
De portee van het verhaal van Oenema is duidelijk. Veel aandacht voor de manier waarop relevante informatie wordt verwerkt, bestaat er niet; de verwerking ervan vormt in wezen een black box, aldus Oenema. Zij meent dat behoefte bestaat aan een onafhankelijke deskundige die kan toetsen of de gegevensverwerking door de fiscus in individuele gevallen rechtmatig is geweest, en daarmee sloot zij haar krachtige pleidooi af.

Over rechtsbescherming ging het ook in de voordracht van Jaeger,[57] iemand die een strijdvaardige indruk maakt en bereid is het op te nemen voor belastingplichtigen. In het eerste deel van zijn presentatie concentreerde hij zich op de toegang tot de rechter. Als het gaat over het verlenen van uitstel van betaling, is de belastingrechter de bevoegde rechter daarover te oordelen, zo besliste althans de civiele kamer van de Hoge Raad vorig jaar zomer.[58] Een bepaald verrassende uitspraak. Dat vond de fiscus ook, omdat hij ervan blijk heeft gegeven niet van plan te zijn geweest deze uitspraak tot uitgangspunt te nemen, zo volgt uit correspondentie (met onder meer de ontvanger) die Jaeger op het 'witte doek' projecteerde. Enkele maanden later, op 2 december 2016 om precies te zijn, heeft de belastingkamer van de Hoge Raad de orde echter in zoverre weer hersteld, dat zij – in afwijking van de eerdere beslissing van de civiele kamer – heeft geoordeeld dat (niet de belastingrechter, maar) de civiele rechter de bevoegde instantie is ten aanzien van beslissingen op een verzoek tot het verlenen van uitstel van betaling.[59]

Vervolgens maakt Jaeger op tamelijk ironische wijze duidelijk dat zijn kantoor – evenals de fiscus in voornoemde situatie – sommige uitspraken van de hoogste rechter niet tot uitgangspunt neemt. Daartoe behoren ook twee arresten van de belastingkamer van de Hoge Raad over de status van een (voorwaardelijk) getuigenaanbod (getuigenbewijs). In dit kader behandelde Jaeger een arrest dat in 2014 is gewezen, en waarin de Hoge Raad onder meer heeft geoordeeld dat de rechter in het algemeen ermee kan volstaan om in de uitnodiging voor de zitting mee te delen dat hij gelegenheid biedt tot uitvoering van een (voorwaardelijk) bewijsaanbod.[60] In dit arrest heeft de Hoge Raad echter ook overwogen dat er gevallen zijn waarin een partij in redelijkheid niet kan worden tegengeworpen dat zij van de geboden mogelijkheid om getuigen op te roepen geen gebruik heeft gemaakt, bijvoorbeeld als tijdens de zitting nieuw licht valt op de noodzaak tot het leveren van bewijs.[61] Maar dat zal uitzonderlijk zijn. Een partij die getuigenbewijs wil leveren, zal die getuigen in principe mee naar de zitting moeten nemen, anders zal de kans op inschakeling van getuigen verkeken zijn. Jaeger wees de aanwezigen er in dit verband op – onder verwijzing naar de zaak-Gillissen[62] – dat

54 *Inmiddels is bekend geworden dat de belastingdienst voor de controle van rittenregistraties in het kader van privégebruik van een auto van de zaak geen gebruik mag maken van met zogenoemde ANPR-camera's vastgelegde beelden. Voor het gebruik van deze beelden bestaat namelijk geen toereikende wettelijke grondslag. Zie HR 17 februari 2017, nr. 15/02069, NLF 2017/0545 en G.J.M.E. de Bont, 'Controlebevoegdheden versus het recht op respect voor het privéleven', Het Register 2017/2, p. 14-18.*

55 *J.A. Booij, 'Belasting en privacy: hoe big laten we big brother worden?', FTV 2014/19, p. 5 e.v.*

56 *Vgl. de uitspraak van Hof Den Bosch in de hiervoor aangehaalde ANPR-zaak met die van Hof Amsterdam in de zaak over kentekenparkeren (Hof Amsterdam 7 januari 2016, nr. 15/00036, V-N 2016/17.29).*

57 *B.J.G.L. Jaeger is werkzaam bij Jaeger Advocaten-belastingkundigen.*

58 *HR 12 augustus 2016, nr. 15/01496, BNB 2016/220.*

59 *HR 2 december 2016, nr. 16/03398, V-N 2016/66.22. Zie over dit arrest: J.J. Vetter, 'Over rechtsbescherming, waggelende rechtspraak en uitstel', TFB 2017/1, p. 33 e.v.*

60 *HR 23 mei 2014, nr. 12/05526, V-N 2014/27.11.*

61 *Zie r.o. 3.3.4.*

62 *EHRM 15 maart 2016, nr. 39966/09, NTFR 2016/1291. Een samenvatting van deze beslissing is opgenomen in NJB 2016/734, afl. 14, p. 970-971.*

de rechter in voorkomende gevallen blijk zal moeten geven van een actieve opstelling. Onder omstandigheden zal de rechter meer moeten doen dan partijen (in de oproepingsbrief voor de zitting, nota bene) erop wijzen dat zij de mogelijkheid hebben om zelf met getuigen te komen. De thans vaak (te) lijdelijke opstelling zal plaats moeten maken voor een actief streven naar waarheidsvinding. Het aanbod (op essentiële punten) bewijs te leveren zal (weer) ruimhartiger moeten worden toegestaan en daar ligt nadrukkelijk (ook) een taak voor de rechter. Anders gezegd: de zaak Gillissen zal daarom in de plaats van het arrest van de Hoge Raad uit 2014 tot richtsnoer moeten worden genomen als het gaat om het oproepen en horen van getuigen in fiscale procedures.[63]
Met zijn prettig tegendraadse inleiding maakt Jaeger duidelijk dat fundamentele principes, zoals het door het EVRM beschermde vereiste 'equality of arms',[64] dat onderdeel vormt van het recht op een eerlijk proces, invloed hebben op de nationale rechtsgang in belastingzaken.

Tegen het einde van de middag kon Poelmann tot zijn genoegen vaststellen dat het fenomeen rechtsbescherming vanuit verschillende perspectieven was belicht. Verder constateerde hij dat de inleiders – zijns inziens terecht – kritisch zijn geweest over het gesloten stelsel van rechtsbescherming.

6 Tot besluit

Dat Brüll een inspirerende fiscalist was en nog steeds is, staat wel vast. Zijn manier van denken én scherpe pen spreken tot de verbeelding, ook van de huidige generatie fiscalisten.[65] Zo is, om een voorbeeld te geven, onlangs een nieuwe – mede door de werkwijze van Brüll geïnspireerde – blog gelanceerd, een podium dat door de redactie van FED in het leven is geroepen. Dit podium biedt ruimte om zogenoemde 'fiscale ergernissen' te delen,[66] en die zullen in het fiscale circuit in ruime mate aanwezig zijn. Dat kan bijna niet anders. Het blog is vernoemd naar de titel van een interview met Zwemmer,[67] dat Langereis heeft afgenomen en dat eind vorig jaar in FED is gepubliceerd.[68] Het geeft een eigentijdse invulling aan de kritische geluiden die Brüll indertijd veelvuldig liet horen, vooral in FED ("Recentelijk", aldus Brüll in 1983, "is de FED in een preadvies een fiscaal avant-garde-tijdschrift genoemd. Laat het zo blijven! Ik wens mijn oude tijdschrift veel trouwe en kritische lezers toe. En medewerkers, die hun gevoel voor rechtvaardigheid niet laten vormen door de mode van de tijd"[69]). Brüll was in staat om kritiek, bijvoorbeeld op het functioneren van de belastingdienst, heel scherp onder woorden te brengen, zoals Feteris op enig moment tijdens zijn voordracht opmerkte. Het is te hopen dat de geest van Brüll via voornoemde blog en wellicht ook op andere wijze, bijvoorbeeld door toekomstige uitreikingen van de naar hem vernoemde prijs, voort blijft leven, aangezien dat bepaald geen overbodige luxe is. Iedere tijd, aldus Van Dijck, heeft "een vrije onruststoker als Brüll nodig (...) om op hardhandige wijze het bestaande te confronteren met zijn gebreken. Het nieuwe komt niet zo maar tot stand. Het moet duidelijk beter zijn dan het bestaande. Daarom is het nuttig de kwalen van het bestaande niet te verdoezelen, opdat het nieuwe in het afwegingsproces een eerlijke kans kan krijgen".[70]

63 *Vgl. het commentaar van A.E.H. van der Voort Maarschalk in NTFR 2016/1291.*

64 *In dit kader besprak Jaeger ook de zaak-Korošec, zie daarover uitgebreid: G. de Groot, 'Deskundigenbewijs in het bestuursrecht na het Korošec-arrest', NJB 2017/473, afl. 9, p. 581 e.v.*

65 *J.D. Baron, 'Position paper: verjaarde gevallen mogen niet herleven, ook niet in het belastingrecht!', TFB 2017/1, p. 41-44.*

66 *Zie: http://taxlive.nl/fiscale-ergernissen.*

67 *J.W. Zwemmer is gedurende lange tijd redactielid van fiscaal weekblad FED geweest.*

68 *FED 2016/126.*

69 *D. Brüll, 'Ten slotte', FED Beschouwingen : 69, op 11 augustus 1983 in druk verschenen.*

70 *J.E.A.M. van Dijck, 'Ter herdenking van Dieter Brüll', WFR 1996/6193, p. 530.*